

**Yadda za ku
tallafawa Mutumin
da ya fuskanci
cusgunawa ta
jinsi yayin da babu
ma'aikacin GBV a
yankin ku**

JAGORAN MAI AMFANI

An tsara wannan Jagoran Mai Amfani don a yi amfani da shi tare da Jagoran Tafi-da-gidanka don tallafawa ma'aikatan agaji a dukkan fannoni **da suke aiki a yanayin da babu ma'aikatan GBV** a (da suka haɗa da hanyar samun bayanai ta GBV ko kwararren GBV/wanda ake tuntuɓa) **da ake da su a yankin ku.**

Mutanen da ake nufi da Jagoran Mai Amfani su ne manajojin shiri, masu gudanar da aiki, shugabannin tawaga, masu duba aiki da kuma wasu dake irin ayyukansu a dukkan fannoni waɗanda su ke da alhakin gudanarwa, duba aiki da kuma horas da wata tawaga a fannin. Alal misali, Manajan shirin WASH zai iya amfani da wannan Jagoran Mai Amfani da kuma Jagoran Tafi-da-gidanka don su yi bayani ga Masu Tallata Aikin Tsafta a kan abin da za a yi a yanayin da mutumin da ya fuskanci cusgunawa ta jinsi ya faɗa musu lokacin da suke harkokinsu na yau da kullum.

Wannan Jagoran Mai Amfani **an tsara shi ne don samar da muhimman sakonni da abubuwan lura** don:

1. shiryawa don tare da kafa shiri/kai baukin ka da kuma
2. yin bayani ga tawagar ku a kan yadda za ku tallafawa mutanen da suka fuskanci GBV a aikin su na yau da kullum.

Muna karfafa cewa a haɗa guiwa ta wani kwararren GBV don su yi nazari tare da gabatar da bayani a kan Jagoran Tafi-da-gidanka ga tawagar ku. Wannan bayani ba cikakken jagoran mai gudanarwa ba ne kuma ba ya maye gurbin gundarin ma'anonin GBV ko horaswa kan GBV, wanda ya kamata ma'aikatan GBV su gabatar ga ma'aikatan jin kai duk lokacin da ya kama. Yayin da Jagoran Tafi-da-gidanka ke amfani da tsarin Agajin Farko na Kwaƙwalwa (PFA), ba a buƙatar ilimin da aka samu a baya ko horaswa a kan PFA.

ABUBUWAN DA KE CIKI

Shirya: Kafa shiry-shiryen kariya **Shafi na 2**

Bayanan tsokaci kan yadda za ku tsara shiri da ma'aikatan ku tallafawa mutanen da suka fuskanci cusgunawa ta jinsi cikin kariya.

Yi wa tawagar ku bayani **Shafi na 4**

----> **Rabin-rana**

----> **Cikakkiyar rana**

Muhimman sakonnin da matakan da suka zama lalle don yi wa tawagoginku bayani a kan yadda za su tattauna mutanen da suka fuskanci cusgunawa ta jinsi idan sun bayyana.

KARI NA I: Muhimman tsaruka **Shafi na 9**

Ana buƙatar tsaruka masu muhimmanci don aiwatar da horaswar cikin nasara. Tun da waɗannan al'amura ne masu sarƙaƙiya, an samar da mahadai don samun zurfafan bayanai don ya zama kari akan abin da haɗa a cikin wannan jagora.

ANNEX II: Training tools and additional resources **Shafi na 12**

Additional resources to build out your briefing and handouts on survivor-centered communication skills.

SHIRYA: Kafa shiry-shiryen kariya

Kyakkyawan martani mai kariya ga mutanen da suka fuskanci GBV da farko kan fara ne da kyakkyawan shiri. Kodayake yawanci ba a kulawa da shi, wannan mataki shine mafi muhimmanci.

Babbar manufar shiri ita ce don a fahimci waɗanne zaɓuka ne ga mutumin da ya fuskanci cusgunawa ta jinsi. Ga abin da za ka iya yi, a matsayinka na manajan shiri, shugaban tawaga, jagoran aiki ko kuma wani ma'aikaci da ke aiwatar da wani d'auki:

MATAKI NA 1. Samar da tsari

1. Gano yadda za ka iya haɗa wanda aka cusgunawa da ayyukan da ake da su. Dubi #2.
2. Tabbatar daga kwararren GBV waɗanne ne ka'idojin yadda bayanai game da wani al'amari kamar cusgunawa ta jinsi ko al'amuran da suka shafi yara da matasa. Nemi abokan aiki na kasa ko na fasahar aiki da ke cikin hukumar ku don karin jagora.
3. Tabbatar da hanyoyi da ka'idojin Kariyar Cin Moriyar Jima'i da Cin zarafi (PSEA). Tsarin gudanar da aikin jin kai na yanki zai iya samar da jagora.
4. Gano yadda za ka iya shigar da ko bunƙasa ababen haɗin taƙaicewa cikin shirin ku. Duba keɓaɓɓen sashe na fannin ku a cikin ka'idojin GBV na IASC (<http://gbvguidelines.org>).
5. Gano wanene mai samar da mafakar karshe na yanki/kasarku, ko kuma cikin hukumar ku don ya kasance a matsayin **abin dogaro don jagoranci a kan abin da za a yi** idan kai ko wani a cikin tawagar ku ya haɗu da yanayin daba za ka iya sarrafawa ba, waɗanda daga cikinsu akwai:
 - Yanayin da ya haɗa da yara da suka fuskanci cusgunawa ta jinsi;
 - Yanayin da ya haɗa da rahoton tilas;
 - Yanayin da rayuwar wanda aka cusgunawa take cikin matuƙar hatsari;
 - Yanayin da wanda aka cusgunawa zai iya zama cutarwa ga kansu ko ga wasu.

KADA KA CUTAR: KA DA KA YA'DA BAYANAI GAME DA WANDA AKA CUSGUNAWA

Jaddadawa 'yan tawagar ku da koda yausha su kare kwatanci da lafiyar wanda aka cusgunawa ta kin yadda duk wani bayani na mutum ko mai siffantawa game da wanda aka cusgunawa ko al'amarin ga kowane mutum ba tare da takamaimen izini daga wanda aka cusgunawa don a yadda bayanai game da su da/ko halin da suka shiga. Bayanin mutum ko mai siffantawa ya haɗa da sunan wanda aka cusgunawa, lambar rijista, sunan wanda ya aikata, ranar haihuwa, adireshin gida, adireshin wurin aiki, wurin da 'ya'yansu suke zuwa makaranta, haƙiƙar lokaci da wurin da al'amarin ya afku, dss.

¹ Akwai wasu yanayin da ke da ka'idojin rahoto na tilas da suka danganci wasu nau'uka na al'amura. Duba wanda ka ke tuntuɓa na Kariya don karin bayani da jagora.

2. Mataki na 2. Ka san Ayyukan da ake da su

Koda yausha isa zuwa ga kwararren GBV don sanin wadanne ayyukan tallafi ne ake da su. Yayin da ba za a iya samun ma'aikacin GBV, da ya haɗa da hanyar samun bayanai ko wanda ake tuntuɓa na GBV a yankinku, akwai wasu ayyukan da za su iya taimako da tallafawa ga wanda aka cusgunawa da buƙatun su. Ma'aikatan jin kai suke dawainiyar samun cikakken bayani a kan ayyukan da ake da su sannan su tallafawa al'ummomin da suke aiki a cikinsu. Yana da muhimmanci a **san wadanne ayyuka ne ake da su – da suka haɗa da a matsayin yanki**. Yi aiki cikin hukumarku da tawaga, ko gamayya, don gano wadanda ake tuntuɓa (kamar ma'aikatan lafiya, tallafin lafiyar kwaƙwalwa da kariya) da za su iya samar da bayanai a kan ayyukan da ake da su.

BAYANAI: *3 da 4 Ws (Wa ye ya aikata ta me, a ina kuma yausha), jagororin gamayya ko na fanni da shafukan yanar-gizo/shafukan yada bayanai, tarukan gudanarwa na lardi ko na kasa, kungiyoyin kare hakkin mata na yanki da kungiyoyin al'umma, masu samar da ayyuka na yanki/gwamnati, Karamar Gamayyar GBV ko Rukunin Aiki inda yake aiki, Matattarar Bayanai ta UNHCR, UN OCHA, humanitarianresponse.info.*

3. Daidaita son rai da zaton ka

Kowane mutum zai iya shiga halin cusgunawa ta jinsi, ba tare da la'akari da jinsi, nau'in abokin jima'i, siffar jinsi, matsayin aure, matsayin naƙasa, shekaru, kabila/launin fata/addini, wanda ya aikata cusgunawa da kuma yanayin da aka aikata cusgunawar. A matsayin ma'aikatan jin kai, aikinmu shine mu girmama tare da kare hakkoƙi da kuma buƙatun dukkan mutane, sannan kuma ka da mu riƙa yin zato ko yanke hukunci.

AYYUKAN KIWON LAFIYA DA WA'ADIN LOKACI DON WADDA AKA CUSGUNAWA

Wasu cibiyoyin kiwon lafiyar za su iya samar da kulawa don kare kamuwa da HIV cikin sa'o'i 72 da faruwa al'amari, sannan su hana daukar cikin da ba a so cikin sa'o'i 120 da faruwa al'amari. Ba aiki ko nauyinka ba ne ka tantance idan akwai kulawar kiwon lafiya ga mutanen da suka fuskanci cusgunawa ta jinsi. Sai dai kuma, yana da muhimmanci **kodayaushe ka gaya wa wadda aka cusgunawa game da samuwar ayyukan kiwon lafiya a yankin ku.**

Zabin wadda aka cusgunawa ne ta yanke shawara yayin da aka ba su duk bayanai da ake da su saboda akwai amfani da kuma hatsari ga neman ayyukan kiwon lafiya. Amfanin neman kulawa shine samun magani da zai kai ga sakamako mai kyau. Hatsarin neman kulawa shine cewa zai iya kasancewa babu ayyukan ko kuma ba masu inganci ba ne. masu samar da ayyukan kan iya kasancewa ba masu damuwa ba ne ko kuma su haddasa cutarwa; za a karya sirrin wadda aka cusgunawa inda za a jefa su cikin karin cutarwa, daga cikin abubuwan damuwa.

Yin bayani ga tawagar ka

Shirya gajeren rubutu da kayayyaki:

1. Karanta kuma ka sabarwa kanka da Jagoran Tafi-da-gidanka da kuma bayanin shimfiɗa. Haɗa kai da Karamar Gamayyar GBV/Rukunin Aiki na ƙasar ku don samun tallafin fasahar aiki da bayanan jagora. Idan babu tsarin gudanarwa na GBV ko wanda ake tuntuɓa a ƙasar ku, je ka ga Gamayyar/Fannin Kariya.
2. Ajiye jerin sunayen ayyuka da waɗanda ake tuntuɓa don rabawa 'yan tawagar ku yayin yin bayanin.
3. Yi bitar wannan Jagoran Mai Amfani a zurfafe sannan, idan zai yiwu, ka duba ƙarin bayanai daga aka ambata a KARI na I da na II don inganta fahimtarka ga gundarin tsarukan GBV da kuma ƙa'idojin da suka shafi wanda aka cusgunawa.
4. Tabbata da su wa ye za su halarci horaswar ka. Ana ba da shawarar kada su wuce yawan mahalarta 25 a kowane lokaci guda. Yi la'akari da amfanin yin aiki ta cikin ƙungiyoyi daga fannoni masu yawa da za su wakilci masu samar da ayyuka da yawa da/ko a bisa zaɓi a cikin hukuma guda ɗaya da za su maida hankali a kan keɓaɓɓun tsaruka na hukumar da dabarun rahoto da bayanai.
5. Idan ba matsala kuma ya dace, karɓi misalai daga ma'aikata da za a yi amfani da su ta hanyar kallon suka fuskanci abin (amma a yanayin da ba za a faɗi mutum ba da kuma canja bayanai don tabbatar da ba a gane al'amarin ba).
6. Sauya ajandar zuwa buƙatun zubin yanayi da kuma mahalartanka, ta tabbatar da salo mafi kyau da za a gabatar da horaswar (zaman bayani 1 ko a rarraba shi zuwa kwanaki).
7. Sauya misalai da takardun nazari a cikin ƙari na II don tabbatar da sun dace da zubin yanayin ka.
8. Zaɓin Rana-guda: Je ka ga ƙwararrun GBV a cikin hukumar ku ko a tsakanin abokan harka don samarwa da kuma aiwatar da nazarin al'amari da kuma kwakwayon matsayi.

Muhimman sakonni da ajandar yin bayani:

A kasa samfuri ne na ajandar yin bayani da za ka iya sauyawa zuwa buƙatun zubin yanayi da na tawagar ku. Karancin lokaci da aka bada shawara don yin bayani ga kungiyoyi a kan Jagoran Tafi-da-gidanka shine rana guda na horaswa, ko sa'o'i 7 da aka raba da tsawon makwanni 2 zuwa 3 wanda kuma aka sauya zuwa salo masu yawa (horaswar kan aiki, jagorancin koyi, dss). Hakan yana bayar da isasshen lokaci don tattaunawa da sasantawa don a iya fahimtar muhimman sakonni da kuma ka'idojin jagora. Ajandar rabin-rana ta hada da kuma gane tabbacin aiki na daukin gaggawa masu tsanani.

Idan kana da karin lokaci, za a iya faɗaɗa zaman yin bayanin ta amfani da takardun da aka jera a ANNEX II. Ana bayar da kulawa ta musamman don magance duk wata dabi'a mai cutarwa ga waɗanda aka cusgunawa da kuma inganta kwarewar sadarwa da ta shafi wanda aka cusgunawa.

BATU:

Gabatarwa

RABIN-RANA:
Min 15

RANA-GUDA:
Min 30

ABIN YI:

- Gabatar da muhimman sakonni

KAYAN AIKI DA BAYANAI:

- Bayanin shimfiɗa

MUHIMMAN SAKONNI:

- > Manufar wannan yin bayani shine samar da gundarin bayanai da bayanai a kan yadda za a taimaki wani idan sun shaida maka cewa sun fuskanci cusgunawa ta jinsi. Ilimin da za mu koya a yau za a iya aiwatar da shi ga duk wanda ke da buƙata, amma za mu maida hankali musamman kan al'amuran da suka shafi mutanen da suka fuskanci cusgunawa ta jinsi.
- > Ba aikinka ba ne ka kira mutumin da ya fuskanci cusgunawa ta

jinsi. Hakan zai iya jawo karin cutarwa. Maimakon haka za mu yi magana game da yadda za ka zama mai taimakawa da bayanai idan wani ya tunkare ka don neman taimako.

- > Aikinka shine sanya kunnen saurare, ba tare da yanke hukunci ba, sannan ka samar da ingantacce, cikakken bayani a kan ayyukan da ake da su sannan ka kyale wanda aka cusgunawa su yi zaɓin su da kansu.
- > Aikinka ba bayar da shawarwari, yin tambayoyi, fahimtar abin da ya faru tare da cikakken bayani, ka gaya musu abin da za su yi ko kuma ka faɗi ra'ayinka ba ne.
- > A matsayin ma'aikatan jin kai, aikin mu shine girmamawa tare da kare haƙƙoƙi da buƙatun dukkan mutane da ke da buƙata, sannan kada mu yi zato ko yanke hukunci.

BATU:

Menene Cusgunawa ta Jinsi

RABIN-RANA:
Min 30

RANA-GUDA:
Sa'a 1

ABIN YI:

- Gabatar da muhimman sakonni
- Tattaunawar Rukuni da kuma fayyace tsaruka

KAYAN AIKI DA BAYANAI:

- KARI NA I Muhimman Tsaruka
- KARI NA II Takardun bayanai da karin bayanai
- Jadawali mai shafuka da manunai

MUHIMMAN SAKONNI:

- > Ma'anar GBV: sunan bai-ɗaya ga kowane aiki na cutarwa da aka aikata ba da yardar mutum ba wanda kuma ya shafi abin da a zamantakewa yake bambanci (misali jinsi) tsakanin maza da mata. Ya hada da ayyuka da ke haddasa cutarwa ta zahiri, jima'i ko kwaƙwalwa ko shan wuya, barazanar aikata hakan, amfani da karfi,

da sauran nau'ukan daƙile 'yanci. Waɗannan ayyuka kan iya faruwa a bairar jama'a ko a boye.

- > Nau'ukan GBV: GBV kan iya zaman a zahiri, na kwaƙwalwa ko na jima'i. Duk nau'ukan GBV suna dasakamako masu dogon zango da girma, amma za a iya buƙatar mabambantan martani ga mabambantan nau'ukan cusgunawa.
- > Sakamakon GBV: GBV yana da sakamako na kwaƙwalwa, lafiya/zahiri da kuma na zamantakewa. Yayin maida martani ga abin da aka gaya mana akwai buƙatar mu tabbatar cewa ba karin cutarwa muke haddasawa ba ta hanayar jawo wa wanda aka cusgunawa bi-ta-da-kulli daga wanda ya aikata ko iyaliinsa, tsangwama ko karin cusgunawa daga al'umma ko iyalin wanda aka cusgunawa, ko ta cigaba da cutarwa ko dora laifi a kan wanda aka cusgunawa.

ABIN YI:

- Gabatar da muhimman sakonni
- Tatsuniyoyi da aikin gaskiya

KAYAN AIKI DA BAYANAI:

- Pocket Guide key messages on p. 2–3, and p. 16 (for children)
- Annex II: Handout on survivor-centered attitudes

MUHIMMAN SAKONNI:

----> Kara tabbatar da nauyin masu aikin jin kai: Ana buƙatar dukkan ma'aikatan jin kai su bayar da tallafi wanda babu yanke hukunci da nuna wariya ga mutanen da ke buƙata ba tare da la'akari da:

- Jinsi,
- Nau'in jima'i,
- Siffar jinsi,
- Matsayin aure,
- Naƙasa,
- Shekaru,
- Kabila/launin fata/addini,
- Wanda ya aikata cusgunawar, da kuma
- Yanayin da aka aikata cusgunawar.

----> Aikinka shine ka sanya kunnen saurare, ba tare da yanke hukunci ba, sannan ka samar da ingantacce, cikakken bayani a kan ayyukan da ake da su sannan ka kyale wanda aka cusgunawa su yi zaɓi da kansu.

----> Aikinka ba bayar da shawarwari, yin tambayoyi, fahimtar abin da ya faru tare da cikakken bayani, ka gaya musu abin da za su yi ko kuma ka faɗi ra'ayinka ba ne.

----> Dukkan waƙanda aka cusgunawa suna da mabambantan buƙatu don haka muhimmin abu shine saurare da kuma tabbatar da su ne suke yanke dukkan shawarwari, yayin da mu ke samar da bayanai.

----> Aiwatar da tsari da ya shafi wanda aka cusgunawa wanda ke nufin ka aiwatar da:

- **Girmamawa:** dukkan matakan da aka d'auka suna cike ne da girmamawa ga zaɓuka, ra'ayoyi, haƙƙoƙi da kuma martabar wanda aka cusgunawa.
- **Kariya:** kariya da tsaron wanda aka cusgunawa shine muhimmin abu na farko ga dukkan ma'aikata.
- **Confidentiality:** mutane suna da 'yancin su zaɓi wa za su faɗawa ko ƙin faɗawa labarin su. Boye sirri yana nufin rashin yada duk wani bayani a kowane lokaci ga kowane mutum ba tare da izini daga wanda aka cusgunawa ba.
- **Rashin nuna bambanci:** yin daidaito da adalci ga kowane mutum da ke buƙatar taimako.

ABIN YI:

- Yin gabatarwa

KAYAN AIKI DA BAYANAI:

- Jadawali Mai Mataƙai na Jagoran Tafi-da-gidanka sh. 4 da Takardar Bayanai sh. 5-6

MUHIMMAN SAKONNI:

----> Introduce the Pocket Guide.

----> IGabatar da Jagoran Tafi-da-gidanka.

----> A yankinmu, ba mu da ma'aikacin GBV da zai samar da kulawar ƙwararru ga mutumin da ya fuskanci cusgunawa ta jinsi.

----> Abin da mu ke da shi su ne wasu ayyuka tallafawa da za su iya taimakawa buƙatun wanda aka cusgunawa.

----> Cike takardar bayanai da ke cikin Jagoran Tafi-da-gidanka.

----> Wannan shine bayanin da za mu iya baiwa wanda aka cusgunawa sannan kuma zaɓin wanda aka cusgunawa ne su yanke shawarar ko suna son samun waɗannan ayyuka ko a'a. (Samar da bayanai kan ayyukan da ake da su, yadda za a same su da kuma waɗanda za a tuntuɓa).

ABIN YI:

- Yin gabatarwa da tattaunawar rukuni

KAYAN AIKI DA BAYANAI:

- YI da Bari na Jagoran Tafi-da-gidanka don KALLI sh. 7 da YI SAURARE sh. 8; Mahangar wanda aka cusgunawa sh. 11, labarin KALLI sh.13, YI labarin SAURARE sh. 14, KALLI da YI SAURARE na sashen yara sh. 17 and 18
- KARI NA II: Takardar bayanai a kan kwarewar sadarwa da ta shafi wanda aka cusgunawa

RANA-GUDA: Kwaikwayon matsayi (haɗa kai da kwararren GBV don samar da kwaikwayon matsayi da suka dace da yanayi)

MUHIMMAN SAKONNI:

- > *Bayani ga mai gudanarwa:* Duba yiwuwar gudanarwa tare da kwararren GBV.
- > Ka da kyale duk mutumin da keƙoƙarin samun tallafi.
- > Buƙatun wanda aka cusgunawa su ne kan zo a farko.
- > Boye sirri. Ka da ka yi duk wani d'aukar bayani na wanda aka cusgunawa ko al'amarin, wanda ke nufin ka da ka rubuta komai, ka da ka d'auki kowane hoto, ka da ka kira mutane don tattaunawar rukuni tare da

wanda aka cusgunawa, ka da ka kira kafafen watsa labarai, ka da ka naɗi murya ta kowace hira a kan wayarka ko wata na'urar.

- > Kyale wanda aka cusgunawa su bayyana bacin ransu ta kowance siga – wasu mutane kan yi shiru, wasu su kan yi fushi su yi ta ihu, wasu kuma za su iya yin kuka da sauransu. Saurari wanda aka cusgunawa sannan ka tambayi yadda za ka taimaka. Ka da ka yi tambayoyi game da abin da ya faru ko cikakken bayanin al'amarin, maimakon haka ƙarfafa cewa ka zo ne don ka saurari duk abin da wanda aka cusgunawa ke son faɗa maka.
- > Fahimci idan ka sami kanka a yanayin da babu tsaro ga wanda aka cusgunawa da kuma kai. Ta yiwu akwai wasu waɗanda za a tuntuɓa da za su fitallafawa a wannan yanayi. —*Bayani ga mai gudanarwa: gabatar da ƙa'idojin PSEA da kuma sauran hanyoyi a yanayinka, da suka haɗa da iyakokin sirri, musayar bayanai/ka'idojin rahoto da kuma la'akari ga yara.*
- > KA TUNA, Idan kana son neman tallafi daga shugaban aiki ko wani ma'aikacin jin ƙai, KODAYAUSHE fara neman izini daga wanda aka cusgunawa da ya haɗa da faɗar w aka ke son yin magana da shi, dalilin da ka ke son yin magana da su da kuma irin bayanin da za ka bayar. Idan wanda aka cusgunawa bai saki jiki ba ko kuma kai tsaye ya ƙi amincewa ya faɗi labarinsu, taimaka musu ta amfani da kayan aiki da ke cikin Jagoran Tafi-da-gidanka.

ABIN YI:

- Yin gabatarwa da tattaunawar rukuni

KAYAN AIKI DA BAYANAI:

- Pocket Guide LINK DOs and DON'Ts p. 9 – 10, LINK narrative p. 15, children section on LINK p. 19

MUHIMMAN SAKONNI:

- > Bayani ga mai gudanarwa: Duba yiwuwar gudanarwa tare da kwararren GBV.
- > Aikinka na farko shine samar da bayanai game da sauran ayyukan da ake da su idan akwai su. Idan akwai ayyuka, samar da ingantacen bayani ga wanda aka cusgunawa a kan ayyukan da ake da su ko zaɓukan na ƙarin nutsuwa.
- > Idan babu ayyuka, yana da muhimmanci ka faɗa wa wanda aka cusgunawa gaskiya, ta yaba ƙarfin halin wanda aka cusgunawa na faɗa maka halin da suka shiga, bayyana cewa ba aka ji dabi ba yadda babu ƙarin taimakon da za ka iya sannan ka bai wa wanda aka cusgunawa martaba sosai a tsawon hirar ku.
- > Kammala hirar cikin tausayawa. Riƙe a rai, aikinka shine ka tallafawa wanda aka cusgunawa a yanke shawara da zaɓuɓansu, koda kuwa ba su yi ko d'aya ba. Ka da ka maimaita zaman hirar ko taruka da wanda aka cusgunawa, bayar da shawara ko ƙoƙarin warware da al'amarin wanda aka cusgunawa.

- > Bayan ka kammala hirar, bibiyi ƙa'idarmu da ta shafi ƙungiyoyi don yaɗa bayanai a kan yanayi irin wannan. —*Bayani ga mai gudanarwa: ana buƙatar aikin shiryawa don samar da cikakkun bayanai.*
- > Ka da ka bayar da bayanai game da wanda aka cusgunawa ko al'amarin ga kowa. Yana da muhimmanci ka tuna cewa za ka iya yin komai daidai, amma ba za ka iya canja halin da wani mutum ya shiga ba ko yaye musu bakin ciki. Saurare da jin halin da wasu mutane suka shiga kan iya sanya maka halin bakin ciki, firgici da tashin hankali irin nasu – wanda kuma ake kira da samun firgici na biyu. Yi tunanin yadda za ka kula da kanka yayin da waɗannan halaye suka zo maka. Je ka ga tsarin tallafi da haɗaka don samun ƙarfin guiwa da tallafi. —*Bayani ga mai gudanarwa: samar da bayanai a kan zaɓukan kula da ma'aikata da suka haɗa da samar da sarari mai aminci tare da shugaban tawaga don samun tallafi na tunanin zamantakewa.*
- > Idan ka damu game da walwalar wanda aka cusgunawa ko ya/ta sami tallafin da ya dace, yi bibiya kai tsaye ga mai samar da ayyukan. KA DA ka nemi wanda aka cusgunawa kai tsaye.
- > Tun da cusgunawa tana zagayawa ne, z aka iya sake ganin wannan mutumin ko ka ji cewa sun sake shiga wani halin na cusgunawa. Ba za ka iya canja halin da suka shiga ba, amma za ka iya saurare ba tare da yanke hukunci bag a wanda aka cusgunawa a lokacin kowane al'amari ba tare da la'akari da ko ka yi magana da su a baya ko a'a.

KARI NA I: Muhimman tsaruka

Me ake nufi da Cusgunawa ta Jinsi?

CUSGUNAWA TA JINSI (GBV) sunan bai-ɗaya ga kowane aiki na cutarwa da aka aikata ba da yardar mutum ba wanda kuma ya shafi abin da a zamantakewa yake bambanci (misali jinsi) tsakanin maza da mata. Ya haɗa da ayyuka da ke haddasa cutarwa ta zahiri, jima'i ko kwaƙwalwa ko shan wuya, barazanar aikata hakan, amfani da karfi, da sauran nau'ukan daƙile 'yanci. Waɗannan ayyuka kan iya faruwa a bainar jama'a ko a boye.

JINSI yana nuni da bambance-bambancen zamantakewa da ke tsakanin maza da mata da ake sani. Duk da yake sun kafu sosai a kowace al'ada, bambance-bambancen zamantakewa sukan canja a tsawon lokaci, kuma suna da faffafan bambanci a ciki da kuma tsakanin al'adu. "Jinsi" shine ke tabbatar da matsayi, ɗawainiya, damarmaki, gata, burace-burace, da kuma iyakoki ga maza da kuma ga mata a cikin kowace al'ada.

Misalan abubuwan da ke jawowa a sami GBV a yanayi na gaggawa ko rasa muhalli:

- Sababbin barazana/nau'ukan GBV masu alaƙa da rikici
- Rashin sirri, cinkoso da kuma rashin amintacciyar hanya ta samun muhimman abubuwan bu ata
- Fasalin agajin jin kai ya ta'azzara ko ta kawo sababbin hatsarin faruwar GBV
- Warewa daga iyali, rashin ɗaukar bayanai, nuna bambancin yin rijista
- Llacewar hanyoyin kariya na zamantakewa da al'adun da ke kula da halayya
- Karuwar rashin kariya da dogaro; ci-da-ceto
- Shigo da sababbin hanyoyin iko, da kuma ma'aikatan jin kai

Menene ke haddasa GBV?

Waɗanne abubuwa ne ke jawowa a sami GBV?

GBV YANA FARUWA NE DAGA RASHIN DAIDAITON JINSI DA AMFANI DA IKO TA YADDA BAI DACE BA.

Kowane mutum zai iya fuskantar GBV da suka haɗa da maza manya, yara maza da tsirarun salon jima'i da jinsi. A lokaci guda, cusgunawar maza kan shafi mata da yara mata ba bambancewa don biyarwa. Kwace iko, ladabtarwa ko iko da su. Jinsi wanda ya aikata da wanda aka cusgunawa su ne a ga ba wai ga ingizawa zuwa ga cusgunawar ba, haka kuma ga hanyoyin da al'umma ke ɗaure gindi ko maida martani ga cusgunawa.

ABIN DA KE JAWOWA wani abu ne ke sanya matsala ta tsananta. Abubuwan da ke jawowa a sami GBV sun bambanta ta yanayi, yawan mutane da kuma nau'in GBV. Akwai halaye da yawa da suke sanya GBV ya yi tsanani, musamman a halaye na gaggawa kamar yadda aka zano a ƙasa. Koda yake, waɗannan misalai suna nuna muhimmanci magance GBV ta hanyar ɗauki da ya shafi ko'ina da ke tunkarar wasu nau'ukan hatsari.

KARI NA I: Muhimman tsaruka—continued

Wadanne ne nau'ukan GBV?

CUSGUNAWA TA JIMA'I

Duk wani matakin jima'i da aka kammala ko aka yi yunƙurin aikatawa ba tare da yardarm mutum ba ko a kan mutumin da ba zai iya bayar da izini ba. Rabe-raben cusgunawa ta jima'i sun haɗa da fyaɗe (aikata jima'i ta tilastawa, da ya haɗa da daga makusanci/miji), afkawa da sha'awa, cin zarafin jima'i ga yaro, cin moriyar jima'i daga mutumin da ke matsayi na iko (kamar ma'aikacin jin kai) ko don musayar kuɗi, ayyuka ko kayan masarufi.

CUSGUNAWA TA ZAHIRI

Aikata cusgunawa a zahiri wanda ba na jima'i ba. Wannan nau'i na cusgunawa yawanci kan faru ne a dangantakar kut da kut ta makusanta. Zai iya haɗawa da nau'ukan cusgunawa ko ayyukan rashin kulawa da ke haddasa raɗaɗi na zahiri ko rauni. Misalai sun haɗa da: bugu, mari, shaƙewa, hankaɗewa, damka, mintsini, cizo, fisgar gashi, Konawa, makurewa, yanka, harbi ko amfani da makamai.

CUSGUNAWA TA ZUCIYA DA KWAƘWALWA

Wannan shine haddasa raɗaɗi ko raunin zuciya da kwaƙwalwa. Wannan ya haɗa da cusgunawar da aka aikata a yanayin da ban a zahiri ba yawanci daga abokin zama na kusa ko mutumin da ke da matsayin iko. Misali, nau'ukan cusgunawa ta zuciya da kwaƙwalwa sun haɗa da cin zarafi na baki.

CUSGUNAWA TA ZAMANTAKEWA KO TATTALIN ARZIKI

Wannan ya haɗa da cusgunawa da aka aikata a yanayin da ba na zahiri ba ko wanda aka shigar cikin dokoki da tsare-tsare da suka haramtawa mata da yara mata, da sauran rukunoni mutane marasa kariya, damar samun kuɗaɗen shiga/samu, harkokin kuɗi, kadarori da damarmakin zamantakewa domin cigaba. Misalai sun haɗa da: (1) nuna wariya da/ko hana samun dama, ayyuka ko arziki, (2) toshe damar samun ilimi, tallafin kiwon lafiya ko aikin biyan albashi da/ko (3) Danni haƙƙin malakar kadara. Iyali, mutanen unguwa, al'umma, ma'aikatu da ƙungiyoyi za su iya aikata irin wannan cusgunawa.

Wasu ala'adun gargajiya masu cutarwa za su iya kasancewa nau'ukan GBV idan an nufi su cigaba da tabbatar da matsayin ababen mallaka ga mata da yara mata a cikin al'umma. Daga cikin waɗannan misalai akwai Kaciyar Mata, auren dole da na yara ƙanana da kuma kisan gudun jin kunya.

Cusgunawar Abokin Zama, wadda kuma aka sani da **Cusgunawa ta Gida,** wani salon halayyar cin zarafi ne a cikin dangantaka ta kut da kut, da ya haɗa da aure, wanda mutum guda ke amfani don samu ko tabbatar da ƙarfi da iko a kan ɗayan. Yawanci ya kunshi nau'ukan cusgunawa daban-daban, da suka haɗa da cusgunawar kwaƙwalwa da ke cigaba, cin zarafi na zahiri da na jima'i.

Kariya daga Cin Moriyar Jima'i da Cin Zarafi (PSEA)

Kariya daga Cin Moriyar Jima'i da Cin Zarafi wani suna ne da ake amfani da shi don nuna matakan da ake dauka don kare mutanen da ba su da kariya daga cin moriyar jima'i da cin zarafi daga ma'aikatan jin kai da kuma mutanen da suke da alaƙa da su, da suka haɗa da ma'aikatan agajin jin kai, ma'aikatan sa-kai, masu gadi, 'yan kwangila, ma'aikatan Majalisar Dinkin Duniya, jami'an 'yansanda na Majalisar Dinkin Duniya, sojojin tabbatar da zaman lafiya, masu samar da kaya/dillalai na kaya da ayyuka don manufokin jin kai da sauransu.

Wadanne sakamako GBV ke haifarwa ga waɗanda aka cusgunawa?

GBV na matuƙar yin tasiri ga lafiyar wanda aka cusgunawa ta fannin jima'i, zahiri da kwaƙwalwa, kuma tana jawo babban hatsari na samun matsalolin lafiya a nan gaba. Cusgunawa ta jinsi al'amari ne a **mai barazana ga rayuwa** wasu daga cikin sakamakon da yake haifarwa kan haɗa da:

MATSALOLIN LAFIYA NA ZAHIRI	MATSALOLIN LAFIYA NA KWAƘWALWA	MATSALOLIN ZAMANTAKEWA
Rauni na zahiri	Damuwa da bakin ciki	Dora laifi ga wanda aka cusgunawa
Naƙasa	Tsoro da fargaba	Tsangwama
Cututtuka da ake Yɗawa ta Jima'i, da suka haɗa da HIV	Zargin-kai, ɗaukar laifi da kunya	Gujewa da warewa daga iyali da/ko al'umma
Ɗaukar cikin da ba a so	flashbacks Sake samun firgici, yawan tuna-baya	Auren dole
Zubar da ciki mai hatsari, ɓari	Kauracewa wurare ko al'amura	Raguwar damar samu/gudunmuwa
Ciwon yoyon fitsari	Fushi	Karuwar talauci
Tsanadin zogi	Kasa nutsuwa ko tunawa	Hatsarin sake faɗawa
Cututtukan rashin barci da cin abinci	Cutar da kai	Mutuwa/kisan gudun jin kumya
Mutuwa, da ya haɗa da kashe kai	Tunani/matakan kashe kai	

KARI NA I: Muhimman tsaruka—*continued*

Yana da amfani a fahimci sakamakon faruwar GBV da za su iya shafar halayya da zaɓukan wanda aka cusgunawa bayan fuskantar cusgunawa. Haka kuma yana da muhimmanci a guji karin cutarwa ta hanyar karfafa duk wani sakamako marar daɗi, kamar ta dora laifi a kan wadda aka cusgunawa kan cusgunawar da ta fuskanta, ko ta hanyar takaice martaninsu.

A karshe, sakamako na zamantakewa a kan waɗanda aka cusgunawa su ne ɗaya daga manyan dalilan da ya kamata mu tabbatar da sirri. Waɗanda aka cusgunawa ba za su nemi taimako ba idan suna tsoron cewa kowa a cikin gidansu ko al'umma zai san abin da ya faru saboda tsoron sakamakon da zai haifar a zamantakewa. Matsayin amincewar da ka samu ta hanyar jaddadawa da kuma boye sirri, shi zai sanya da yawan waɗanda aka cusgunawa su amince maka don samun taimako.

Me wanda ya fuskanci GBV ya ke bukata?

Saboda yawan illolin GBV da aka zayyano a sama, yawancin waɗanda aka cusgunawa suna da mabambantan buƙatu masu yawa. Ba dukkan waɗanda aka cusgunawa ne ke martani a siga ɗaya ko buƙatar abu iri ɗaya ba, don haka abu na farko da z aka yi shine ka SAURARI wadda aka cusgunawa sannan ka tambaye ta/shi abin da suke bukata a maimakon yin zato game da waɗanne ne mafi muhimmancin buƙatu. Haka kuma waɗanda aka cusgunawa suna buƙatar gaskatawa ba wai a dora musu laifin cusgunawar da ta faru a kansu, don a gina yarda kuma a tabbatar da sun sami nutsuwar da za su fito su nemi taimako.

Ya kamata kariyar zahiri da ta kwaƙwalwar wanda aka cusgunawa, da kai kanka, su zama abu na farko da z aka baiwa muhimmanci duk lokacin da aka bayyana maka al'amarin GBV. Yayin da ake da muhimman al'amuran kiwon lafiya, waɗannan wasu lokutan za su iya takaice wasu daga cikin illolin zahiri na GBV, amma illolin lafiyar kwaƙwalwa da kuma na zamantakewa yawanci suna da wahalar warwarewa. Duba jagoran tafi-da-gidanka don karin bayani game da ayyukan da za su iya taimakon waɗanda suka fuskanci GBV a rashin samun aikin kwararrun kiwon lafiya na GBV ko ayyukan shari'a.

Don samun tsokaci a kan yadda za a tabbatar da kariyar kwaƙwalwa, duba jerin Yi da Bari a cikin jagoran tafi-da-gidanka.

Waɗanne ne ka'idojin jagora don tabbatar da ba mu cutar da mutanen da suka fuskanci GBV?

HAKKIN SAMUN KARIYA:

Kariya na nufin duka kariya ta zahiri da kuma tsaro daga cutarwa, da kuma zuwa fahimta ta kariyar kwaƙwalwa da zuciya ga mutanen da suke cikin tsananin damuwa. Yana da muhimmanci a lura da buƙatun kariya da tsaro na kowane wanda aka cusgunawa, iyalinsa/ta da kuma waƙanda bayar da kulawa da tallafi, da suka haɗa da kai kanka. Mutanen da suka bayyana GBV kan iya kasancewa a matuƙar hatsarin ƙarin cusgunawa, ta jima'i da saɓanin ta, daga su kansu waƙanda suka aikata, mutanen da suke kare waƙanda suka aikata (da suka haɗa da iyalinsu, shugabannin yanki ko hukumomi) da kuma iyalinsu saboda tunanin mutuncin iyali.

HAKKIN SAMUN SIRRI:

Sirri yana nufin haƙƙin mutum na ganin an sirranta duk wani bayani game da su sai dai in sun nemi yin hakan. Yana bada tsaro, yarda da kuma ƙarfafawa. Boye sirri yana nufin ba za a bayyana duk wani bayani ba a kowane lokaci ga kowaye ba tare da amincewa ta sani daga wanda aka cusgunawa ba. Rashin sirri zai iya jefa wanda aka cusgunawa da wasu, da suka haɗa da waƙanda wanda aka cusgunawa ya faɗawa, cikin hatsari na ƙarin cutarwa.

HAKKIN MUTUNTAWA DA CIN GASHIN KAI: :

Duk waƙanda suka yi mu'amala da waƙanda aka cusgunawa suna da rawar da za su taka wajen maido da martaba da cin gashin kai da aka kawar ta hanyar GBV. Misali, waƙanda aka cusgunawa suna da 'yancin zaɗar wanda za su faɗawa da kuma irin ayyukan tallafin da suke son samu. Wanda aka cusgunawa shine mutum na farko, kuma aikin masu taimako shine su samar da bayanai da za su iya amfani da su don zaɓar hanyar warakar su. Kin girmama martaba, ra'ayi da kuma haƙƙokin waƙanda aka cusgunawa zai iya ƙara musu fidda ƙauna da kunyata, zargin-kai sannan ya haddasa sake faɗawa matsala da kuma ƙarin cutuwa.

HAKKIN RASHIN NUNA BAMBANCI:

Dukkan mutane suna da haƙƙin samun kyakkyawan taimako ba tare da nuna bambanci na rashin adalci a bisa dalilin jinsi, shekaru, naƙasa, launin fata, yare, addini ko ra'ayin siyasa, zaɓin abokin jima'i ko matsayi.

Don ƙarin bayani da kyakkyawar fahimtar waƙannan tsaruka, tuntubi:

- > **Ka'idodin GBV (EN, AR, FR, SP):** <http://gbvguidelines.org/en/home/>
- > **GBV Responders:** <http://gbvresponders.org/response/core-concepts/>
- > **PSEA Task Force:** <http://www.pseataaskforce.org/>
- > **WHO:** http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44615/1/9789241548205_eng.pdf

KARI NA II:

Karin bayanai:

Muna yawaita sabunta jerin bayanai da mu ke da su a kan shafinmu na yanar-gizo don Jagoran-Tafi-da-gidanka – www.gbvguidelines.org. Kana da bayanai da za ka bayar? Aika mana imel a gbv.guidelines@gmail.com.

FANNI/BATU	BAYANI	MAHADA
Ka'idojin GBV na IASC	Training materials Kayayyakin horaswa cikin EN, AR, FR da SP	https://gbvguidelines.org/en/training/
WASH	Kunshin kayan aikin Cusgunawa, Jinsi da WASH	http://violence-wash.lboro.ac.uk/
Wadatar Abinci	Littafin Bayani kan Cusgunawa ta Jinsi na WFP	https://reliefweb.int/report/world/gender-based-violence-manual
Livelihoods	Kayan aikin CLARA	https://www.womensrefugee-commission.org/empower/resources/1231-clara-tool
Matsugunni	Abokin Yau da kullum na GBV a gamayyar Matsugunni da kuma ka'idojin samar da matsugunni	https://www.sheltercluster.org/gbv
Kudfi	Bayanan kudfi da Kariya daga Cash Learning Partnership (CaLP)	http://www.cashlearning.org/ctp-and-multi-sector-programming/protection
Gidaje, Filaye da Kadarori	Securing HLP for women from NRC	http://womenshlp.nrc.no/
Tallafin kiwon lafiyar zuciya da kwakwalwa	Jagoran WHO kan Agajin Farko na kwakwalwa	http://womenshlp.nrc.no/
		https://www.mhpss.net/
	Hadakar tallafi kan lafiyar kwakwalwa	

TAKARDAR BAYANAI:

Kwarewar Sadarwa da ta shafi Wanda aka Cusgunawa

Kwatancen jiki

Kwatancen jiki sakonni ne da muke aikawa da fuskarmu da sauran sassan jikinmu. Wannan yahaɗa da yadda/inda mu ke zaune da mutane—muhallin da muke samarwa. A Turanci, muna maganar SOLER a matsayin hanyoyin samun kyakkyawan kwatancen jiki don tallafawa waɗanda aka cusgunawa.

- > **Murabba'i:** Wannan yana nufin mu zauna saƙo da saƙo da wadda aka cusgunawa, muna duban ta.
- > **Buɗe:** Wannan yana nufin cewa ba za mu sanya komai tsakanin wadda aka cusgunawa da mu ba. Babu tebura, babu wasu abubuwa. Sararin da ke tsakanin ka da wadda aka cusgunawa yana buɗe.
- > **Sunkuyo:** Wannan yana nufin cewa za mu sunkuyo wajen wadda aka cusgunawa. Wannan kan taimakawa wadda aka cusgunawa ta san mun damu da abin da ta ke faɗa da kuma cewa muna son tsayawa mu yi saurare.
- > **Ido da ido:** Wannan yana nufin cewa za mu riƙa duban idanun juna tare da wadda aka cusgunawa a dukkan lokuta (sai dai in ana ganin wannan bai dace ba a al'adance).
- > **Sakin jiki:** Wannan yana nufin cewa za mu kasance a yanayin zaman a sakin jiki. Ba yana nufin cewa za mu kwanta a kan kujerunu ba ne mu yi kamar marasa laka a jiki, amma ba ma son mu zauna riƙam babu motsi. Muna son mu kasance a nutse domin ita ma wadda aka cusgunawar za ta nutsu ta saki jikinta.

Sakonnin Baki

Sakonnin baki su ne abubuwan da mu ke faɗa, ko bayanan cikin hirar. Ta bin tafiyar wadda aka cusgunawa, ta amfani da irin yaren da wadda aka cusgunawa ta ke magana kuma 'yan ƙarin bayanai kaɗan suna da muhimmanci don tabbatar da wadda aka cusgunawa tana jin ta cikin tsaro inda cikin kwanciyar hankali ta ke faɗar labarin ta. Yana kuma da muhimmanci a koyi kasancewa shiru don baiwa wadda aka cusgunawa lokaci ta yi tunani sannan ta sarrafa tunaninta, koda yake wannan zai iya zama mai matuƙar wahala ga wasu daga cikinmu!

Dabarun Saurare Masu Aiki

- > Yi amfani da tambayoyi masu buƙatar jawabi don ka fahimci yadda wadda aka cusgunawa ke tunani da yadda ta ke ji.
- > Sake fassarawa ka takaice (*"Bari in ga ko na fahimci abin da ki ka faɗa mini zuwa yanzu"*).
- > Waiwayo matani da/ko yadda take ji (*"Da alama kamar kin tsorata sosai a lokacin da ya yi ihu ya*

(over)

ɗaga hannunsa”). Waiwayo yadda wadda aka cusgunawa ta ke ji da kuma tunani domin ta iya ganin abin kamar a madubi. Taimaka mata don ta ga halin da ta ke ciki da kuma zaɓuƙan ta a bayyane. Taimaka mata ta tsaida hankali.

Tabbatar sannan ka Daidaita

- > Mafi kyan abu da za mu yi shine fahimta tare da amincewa da abin da waɗanda aka cusgunawa suke ji – kuma mu maida shi kamar nay au da kullum. Misali, idan wadda aka cusgunawa ta fara kuka, za mu iya cewa: ***Kina da dalilin jin haushi da baƙin ciki. Daidai ne ki yi kuka a nan. Zan kasance tare da ke kuma za mu iya yin magan lokacin da ki ka shirya.***
- > Saboda muna son waɗanda aka cusgunawa rsu ji daɗi tunaninmu zai iya cewa mu faɗawa wadda aka cusgunawa KA DA ta nuna damuwarta, ko kasƙantar da halin da ta shiga, kamar, “Ka da ki ji tsoro,” “Ka da ki yi kuka,” “Bai yi muni kamar yadda ake zato ba,” “Komai zai gyaru,” amma muna son sanar da waɗanda aka cusgunawa su san cewa suna ***martanin ɗabi’a*** ne su ke yi ga wani ***sha’ani marar daɗi***. Wannan zai kasance abu marar daɗi garemu—ka zauna da mutumin da yake kuka, ko fushi, ko baƙin ciki—sai dai kasancewa mai taimako na gaskiya yana nufin cewa za mu ba su dama su ji abin da ya kamata su
- > A maimakon gaya wa waɗanda aka cusgunawa abin da BA ZA su ji ba, ya kamata mu tabbatar da abubuwan da suke ji sannan mu daidaita shi.

Jawaban waraka abubuwa ne da masu taimako za su iya faɗa ga wadda aka cusgunawa nan take bayan ta gaya mana abin da ya faru da kuma a baki ɗayan haryar taimakawa domin a hanzarta samun sauƙi da warakarta.

- > “Na yarda daabin da ki ka faɗa.”
- > “Na yi murna da ki ka gaya min.”
- > “Ban ji daɗin faruwar haka gareki ba.”
- > “Wannan ba laifinki ba ne.”
- > “Kin nuna jarunta da ki ka yi magana da ni.”

Saƙonnin Halayya

Saƙonnin halayya su ne abin da mu ke yi. Yana da muhimmanci a bayar da bayanai, BA shawara ba.

Bayar da shawara yana nufin gaya wa wani abin da ka ke ganin ya kamata su yi da kuma yadda ka ke ganin ya kamata su yi shi. A al’amuran GBV, bayar da shawara ba shi da amfani a taimakon wadda aka cusgunawa saboda ba ka sani ba ko kana bayar da shawara mai kyau. A matsayin mai taimako, kada mu taɓa bayar da shawara ga wadda aka cusgunawa.

Bayar da bayanai yana nufin fayyace gaskiya ga wani mutum don su iya yanke shawara bisa sani akan abin da za a yi. A al’amuran GBV, bayar da bayanai yana da amfani saboda yana baiwa wadda aka cusgunawa iko kan zaɓuƙanta, sannan yana nun aka girmama ra’ayoyi da zartas da hukunci na wadda aka cusgunawa.

TAKARDAR BAYANAI:

Dabi'u masu alaka da Wanda aka cusgunawa

Wadanda aka cusgunawa ba za su kasance su ne ke da laifin halin da suka shiga. Amfani da cusgunawa ya zama koda yausha zaɓin da wadanda suka aikata . Wannan wani muhimmin imani ne don tabbatar da kariya da kuma warakar wadanda suka fuskanci GBV sannan ka guji haddasa karin cutarwa.

Dukkanmu muna kawo tunaninmu da imani cikin wannan aiki, kuma wasu daga cikin wadannan tunani za su iya kasancewa masu cutarwa ga wadanda aka cusgunawa ba tare da mun san haka ba. Yana muhimmanci mu gano sannan mu fara kalubalantar halayyar mu.

Dora laifi ga wanda aka cusgunawa ya zama ruwan dare a al'umomi da yawa, inda kuma abu ne da ya zama dole mu gujewa kuma mu yadda a cikin aikinmu tare da wadanda aka cusgunawa. Halayyar da ta shafi wadanda aka cusgunawa ta kunshi sanya abin da wanda aka cusgunawa ya fi so da farko, ta tabbatar da cewa duk wani aiki yana tafiya ne akan abin da wanda ake cusgunawa suke so da buƙata maimakon ra'ayoyinmu na abin da ta ke so da buƙatu.

ZANTUKA DA RA'AYOYI MARASA TUSHE	ZANTUKA DA RA'AYOYI NA GASKE MASU MADOGARA
Idan aka yi wa mata ko yara mata da ke yin halayya maras kyau fyade, laifinsu ne	Fyade wani zaɓi ne da mai aikata shi ya yi don amfani da karfinsa akan wani mutumin. Bai taɓa zama laifin wadda aka cusgunawa ba. Aikata GBV koda yausha laifin mai aikatawa ne.
Idan wadda aka cusgunawa ba za ta iya amsa tambayoyin da aka yi a lokacin hirar ba, suna kirƙirar al'amarin ne.	Firgicin kwaƙwalwa da na zahiri kan haddasa wadda aka cusgunawa ta kiɗime har ta ƙasa amsa tambayoyi game da sha'anin.
Wata mace ta jawo wa mijinta cusgunawa saboda halayyar ta	Cusgunawa zaɓi ne na mai aikatawa don haka babu hujjar yin amfani da ita a dangantaka.
Mutumin da yake tilastawa wani mutumin yin jima'i kawai mutum ne da ba zai iya danne sha'awarsa ta jima'i ba	Mafi yawan masu fyade ƙarfi, fushi, da kuma iko ne ke ingiza su, amma ba sha'awar yin jima'i ba. Maza su kan iya danne motsawar sha'awar su. Yawancin fyade ana shirya su ne tun farko—namijin ne ke da iko yayin da yi fyade.
Cusgunawar makusancin ƙut da ƙut/Cusgunawa ta Gida al'amarin iyali ne kuma ya kamata a warware a cikin iyalin.	Ya kamata IPV ya kasance muhimmin abin damuwa na kariya da kuma kiwon lafiya ga al'umma inda kuma yake matsayin laifi a ƙasashe da dama. Ana kashe dubban mata kowace shekara sakamakon IPV. Wadanda suka fuskanci IPV suna buƙatar tallafin al'umma.
Yawancin maza kan bugi matansu ne kawai yayin da suke shan giya ko amfani da kwayoyi.	Kwayoyi da giya kan iya taimakawa ga GBV. Sai dai kuma, zaɓin yi amfani da cusgunawa, ƙarfi da kuma iko daga mai aikatawa kaɗai ne suke dalilan GBV. Ba dukkan maza da ke shan giya ko amfani da kwayoyi ne suke bugun matansu, Maza da kan yi amfani da giya da kuma ganye suna yanke shawara game da wa za su buga wanda ke nuna cewa suna zaɓar wanda za su cusgunawa.

(over)

ZANTUKA DA RA'AYOYI MARASA TUSHE

ZANTUKA DA RA'AYOYI NA GASKE MASU MADOGARA

Ya kamata wadda aka cusgunawa koda yausha su rika kai rahoton al'amarin su ga 'yansanda ko hukumomin shari'a.

Ya kamata waƙanda aka cusgunawa su iya zaɓar wanda ke da masaniya game da al'amarin su.

Mutum ba za iya yi wa matarsa fyade ba.

Ya kamata a kyale mata su yi magana da abokan jima'insu lokacin da suke so da lokacin da ba sa son yin jima'i. Kasashe da dama yanzu suna da dokoki a kan fyade a cikin aure. Matan aure suna haƙƙin kariya kamar mata marasa aure. Yawancin mata da ke zaune da abokan zaman a kut da kut sun sami wasu nau'o'in cin zarafi na jima'i a cikin auren su.

Aikin ma'aikacin jin kai ne ya tabbatar da ko wadda aka cusgunawa gaskiya ta ke fada.

Aikin ma'aikacin jin kai ne ya tallafawa wadda aka cusgunawa kuma ya gaskata ta.

Ana yi wa mata fyade ne idan suka sanya tufafin da ba su dace ba ko suka je wuraren da ba su dace ba.

Masu yin fyade kan nemi waƙanda suke ganin ba su da kariya ne, ba wai matan da ke yin shiga ta wata siga daban ba. Babu wani mutum, duk irin halayyarsa, da ya "cancanci" a yi masa fyade.

Yawanci mata suna yin karya game da yi musu fyade.

Bincike na duniya ya nuna cewa, kamar rahotanni na sauran manyan laifuka, mafi karancin kaso ne na rahotannin fyade a ke yin karya su. Wannan haka yake ga sauran manyan laifuka na cutarwa.

Fyade yana faruwa ne kadai a waje, kuma da dare lokacin da ta ke ita kadai.

Fyade zai iya kuma yana afkuwa a kowane lokaci da kowane wuri. Yawancin fyade suna faruwa ne da rana kuma a gidajen waƙanda aka cusgunawa, misali za a iya yi wa yara mata da mata masu nakasa fyade yayin da aka bar su su kadai a gida. Bugu da kari, yawanci mata ko yara mata sun san wanda ya aikata (mijin mahaifiyarsu, kanin mahaifi dss). Waƙannan fyade sau da yawa kan faru ne a gida.

Idan ba a "yi kokawa" da ita ba to ba fyade aka yi mata ba.

Fyade al'amari ne mai barazana ga rayuwa. Duk abin da mace ta yi don tsira daga harin mataki ne mai kyau. Wannan zai iya haɗawa da rashin yi kokawa saboda tsoro.

Idan wadda aka cusgunawa ba ta nuna raunuka na zahiri daga fyade ba, to ba a yi mata fyade ba.

Ba lalle ne waƙanda aka cusgunawa su nuna alamun zahiri na cin zarafi ba.

Jima'i da makusanci (fyade ko cin zarafi na jima'i daga wani a iyali) bai cika faruwa ba.

Jima'i da makusanci yana faruwa a kowace al'umma.

Yawanci cin zarafi na jima'i kan afku ne tsakanin mutanen da ba su san juna ba.

Ta wasu kiyasi, sama da kashi 80% na waƙanda ake yi wa fyade sun san waƙanda suka afka musu. Mai fyaden zai iya kasancewa ɗan uwa, aboki, abokin aiki, saurayi, ko wani da aka sani.

Ba za a iya yi wa mace mai sana'ar jima'i fyade ba.

Mata masu sana'ar jima'i sun fi ma zama a hatsarin yi wa fyade da sauran nau'ukan cusgunawa fiye da sauran mata.

Bai kamata wanda aka cusgunawa ya yi zurfin tunani game da cusgunawar da ta same ta. Kamata ya yi ta "manta ta."

Mutanen aka cusgunawa waƙanda ba bari su fadi cusgunawar da aka yi musu ba suna shan matuƙar wahala kafin su warke. Ya kamata a baiwa dukkan waƙanda aka cusgunawa damar yin magana game da abin da aka yi musu tare da mutanen da suke makusantansu idan suna son yin haka.

